

аспектів кожної вікової категорії під час розробки та практичного застосування робочих програм з ІМ у навчальних закладах різних ступенів. Саме урахування розбіжностей між дітьми і дорослими у питанні вивчення ІМ буде сприяти успішності цього процесу.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Brown, H. Douglas (5th ed.) (2007) *Principles of language teaching and learning*. White Plains, NY: Pearson Education, 410 pp.
2. Harmer, Jeremy (2007) *How to Teach English*. Pearson Longman, Harlow, 288 pp.
3. Saville-Troike, Muriel (2009) *Introducing Second Language Acquisition*. Cambridge University Press, 206 pp.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ СПЕЦІАЛІСТА З МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА АНАЛІЗ ЙОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Оксана ОСТАПЕНКО (Кіровоград)

В статті розглядаються проблеми та подаються рекомендації щодо створення моделі спеціаліста з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та аналізується навчально – методичний комплекс його підготовки.

В статье рассматриваются проблемы та даются рекомендации по созданию модели специалиста по менеджменту внешнеэкономической деятельности та анализируется учебно – методический комплекс его подготовки.

Ключеві слова: модель спеціаліста, модель спеціаліста з менеджменту ЗЕД, складові моделі спеціаліста з менеджменту ЗЕД, навчальний план, зміст і структура навчального матеріалу.

Проблема: Спеціальність менеджер зовнішньоекономічної діяльності (надалі ЗЕД) є сьогодні однією з найважливіших спеціальностей в Україні і користується високим попитом. Це зумовлене тим, що рівень відкритості економіки України (відношення обсягу експорту – імпорту держави до її валового внутрішнього продукту) є досить високим, зовнішньоекономічна діяльність країни є чинником економічного розвитку. Нині в країні відчувається гостра потреба в кваліфікованих керівниках різного рівня. І особливо це стосується фахівців – міжнародників. Адже дуже багато українських підприємств підтримують ділові зв'язки із закордонними партнерами і мають у своїй структурі спеціальні відділи, які відповідають за міжнародну співпрацю та просування продукції компанії на світовому ринку. Таких спеціалістів потребують спільні підприємства, компанії з іноземними інвестиціями,

підприємства, що виходять зі своєю продукцією на зовнішній ринок, транснаціональні корпорації. Фахівець у сфері зовнішньоекономічної діяльності – професія, актуальна не лише для сучасного світу, вона залишатиметься затребуваною та популярною і в майбутньому, оскільки завжди існуватиме ділова співпраця України з іншими державами.

Підготовка фахівців з менеджменту ЗЕД у ВНЗ здійснюється на трьох освітньо – кваліфікаційних рівнях – бакалавр, спеціаліст, магістр.

Зміст і структура навчального матеріалу нормативної частини навчального плану підготовки менеджерів ЗЕД визначають існуючі освітні стандарти, наповнення ж варіативної частини залежить від кожного освітнього закладу окремо і є дуже різним. Специфіка підготовки менеджерів ЗЕД вимагає певної уніфікації освітніх планів, створення єдиної моделі спеціаліста, розробки відповідно науково – методичних комплексів і матеріалів, зокрема – навчальних програм, посібників та підручників з фахових дисциплін, які в підсумку формують не тільки висококваліфікованого фахівця, а фахівця з високою професійною культурою. Зміст освіти менеджера ЗЕД залежить від ряду загально педагогічних та специфічних факторів та умов, а отже зміст та наповнення професійної освіти, може здійснюватися через застосування моделі фахівця, яка є кінцевою ціллю в освіті менеджера ЗЕД. У такому випадку модель буде своєрідним еталоном, який належить втілити у конкретних заходах навчального процесу ВНЗ. Практична цінність моделі залежить від того, наскільки повно та адекватно вона відображає основні вимоги, які пред'являються студентові на даному етапі розвитку економіки нашої країни.

У педагогічній літературі проблема створення моделі менеджера ЗЕД висвітлена недостатньо. Вирішення названої проблеми створення моделі сучасного спеціаліста у педагогіці дасть відповідь на питання про застосування найефективніших форм та методів під час аудиторної та поза аудиторної роботи зі студентами, про зміст і наповнення занять з майбутніми менеджерами ЗЕД.

Метою дослідження подання рекомендацій, щодо створення моделі спеціаліста з менеджменту ЗЕД, та дослідження принципів формування змісту навчально – методичного матеріалу для підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень Загальні питання професійної підготовки та змісту професійної освіти, розкриті в працях А. Алексюка, В. Андрущенко, С. Батишева, І. Беха, В. Беспалька, В. Галузинського, М. Євтуха, Н. Ничкало, І. Зязюна та ін.. Процесу формування професійних умінь і навичок розкрито в працях А. Беляєвої, А. Бойко, С. Гончаренка, І. Іванової.

Сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність» розкрито у працях Й. Завадського, Дж. М. Кейнса, Дж. Ст. Мілля, Д. Рікардо,

П. Семуельсона, А. Смітта, Мілтона Фрідмана. Вивченню особливостей цієї діяльності, умов та факторів досягнення успіху присвячено публікації Л. Балабанової, О. Бандурка, С. Бочарова, В. Веснина, М. Вудкока, Дж. К. мл. Грейсона, О. Землянської, Р. Кричевського, М. Мартиненко, Г. Осовської, Н. Тарнавської, Д. Френсиса, А. Хараш, В. Чурмантєєвої.

Питання створення моделі сучасного менеджера цікавило як зарубіжних так і вітчизняних психологів, менеджерів, соціологів з початку 20 – х років 20 – го століття. (А. Файоль, М. Вудков, Д. Френсис, Ю. Лавриков, І. Сігов та ін..) у розробці моделі дослідники бачили вирішення проблеми підготовки фахівця, який би відповідав потребам сучасності. Поняття «модель спеціаліста» розробники наповнюють різним змістом. Більшість учених розуміє під моделлю описовий аналог, що відбиває основні характеристики об'єкта вивчення, яким є узагальнений образ спеціаліста даного профілю.

Виклад основного матеріалу. Поняття «модель» вперше вів Г. Лебніц у 17 столітті, розглядаючи її як досить зручну форму знань про навколишній світ, інформаційний еквівалент конструйованого в певних практичних цілях об'єкта.

Російський вчений Г. Поспелов вважає, що «модель – це змістовне подання про істотні властивості об'єкта й головних зв'язків між цими властивостями [5, с. 304].

Під поняттям «модель спеціаліста», О. Смірнова розуміє її як описовий аналог, що відбиває основні характеристики об'єкта вивчення, яким є узагальнений образ спеціаліста даного профілю. Таке розуміння не вступає у протиріччя з філософським визначенням моделювання як «відтворення характеристик деякого об'єкта, спеціально створеного для вивчення» [10, с. 273].

П. Терехов, визначає що модель спеціаліста – це зразок професіонала, що володіє не тільки високою духовністю й соціальною зрілістю, розвинутими інтелектуальними й моральними якостями, але й властивостями талановитого комунікатора, що володіє техніками і стратегіями спілкування, його формами і змістом [8, с. 77].

За словами А. Маркова, модель особистості фахівця – це опис сукупності його якостей, що забезпечують успішне виконання завдань, що виникають у виробничій сфері, а також самонавчання і саморозвиток працівника. До кожного виду професійної діяльності бажано підбирати, розробляти особистісні якості [3].

Енциклопедичний словник дає таке визначення моделі фахівця: «Модель спеціаліста – певний звіт вимог, які пред'являє практика до випускника, і які повинні знайти відповідне відбиття в навчальному процесі. Із усього різноманіття моделей виділяють два типи – модель діяльності і модель підготовки. Перша зорієнтована на вивчення сфери

діяльності випускників даного профілю, на опис рис їхньої праці, необхідних знань, умінь, навичок і якостей. Друга включає навчальні плани та програми, форми зв'язку з виробництвом й інші засоби, що забезпечують потрібну підготовку [9, с. 10-11].

Отже, підсумовуючи можна говорити що модель розглядається як описова характеристика випускника вузу, який може вирішувати практичні завдання в певній сфері діяльності.

На нашу думку, під моделлю спеціаліста слід розуміти сукупність загальних соціальних вимог до рівня його професійної компетентності, світоглядних, морально – етичних позицій і переконань, загальної і професійної культури й особистісних якостей фахівця.

У найзагальнішому вигляді модель фахівця можна представити як документ, що містить перелік необхідних професійних знань, умінь і навичок (компетенцій), якими повинен володіти фахівець, щоб займатися тією або іншою професійною діяльністю. На основі моделі фахівця будуються модель підготовки та модель діяльності фахівця, які встановлюють процесуальні вимоги до організації навчально-виховного процесу у ВНЗ та здійснення ефективної професійної діяльності на виробництві. Модель майбутнього менеджера ЗЕД повинна бути дієвим педагогічним інструментом, який направляє на особистість фахівця і формує його професіоналізм.

Розробка моделі менеджера за принципом його діяльності дає можливість ширше подивитися на проблему підготовки та використання спеціалістів, оцінки якості роботи різних підрозділів ВНЗ і вибудувати модель як еталон, за яким ВНЗ спланує та організує свій розвиток. Вимоги до сучасного фахівця з менеджменту ЗЕД достатньо багатогранні та широкі, вони змінювалися протягом періоду існування професії у сучасному її розумінні.

Так, на думку А. Савельєва при побудові моделі фахівця необхідно враховувати вплив різних чинників, що в підсумку дасть можливість виділити істотні вимоги до розробки змісту освіти та змісту навчання, а саме:

- відповідність змісту освіти та змісту навчання сучасним вимогам нашої держави, суспільства, особистості;
- відповідність підходів до формування змісту освіти і навчання принципам розробки державних освітніх стандартів;
- використання методу моделювання змісту підготовки у відповідності до моделі особистості [7].

Ми в побудові моделі фахівця пропонуємо на основі аналізу нормативної документації та літературних джерел виділити основні вимоги до спеціаліста менеджера ЗЕД, а саме це:

- вміння трансформувати набутті знання в інноваційні технології;

- знати, як отримати доступ до глобальним джерелам знання, володіти сучасними інформаційними технологіями;
- мати мотивацію до навчання на протязі всього життя, володіти навиками самостійного отримання;
- володіти методологією та аналітичними навиками;
- володіти комунікативними здібностями, вміти робити в команді, адаптуватися до змін;
- розділяти цінності, для того щоб жити у складному демократичному суспільстві, володіти необхідними соціальними компетенціями;
- володіти новими економічними, політичним мисленням, знаннями економічної теорії, основами правового забезпечення економічних реформ, психології, соціології;
- мати здібності до самостійного творчого аналізу реальних ситуацій і даних;
- вміння приймати оптимальні рішення в конкретних ситуаціях;
- вміння читати і аналізувати фінансову та бухгалтерську звітність;
- вміння володіти формами і методами вирішення конфліктних ситуацій;
- вміння визначати ціль, ставити задачі і пропонувати конкретні механізми їх вирішення;
- прагнення до підвищення своєї кваліфікації.

Для визначення найважливіших рис які необхідні для побудови моделі спеціаліста, звернемося до науковців які визначили і обґрунтували, що найважливішими рисами менеджера за словами Ф. Тейлора є розум, досвідченість, спеціальні і технічні знання, спритність, тактовність, енергійність, рішучість, чесність, розсудливість [4, с. 11-21].

А. Файоль визначає здатність передбачення, організаторські здібності, узгоджувати і контролювати [4, с. 84].

На думку Р. Дафта, менеджер повинен володіти концептуальними (мислення, вміння обробляти інформацію, здібність до планування), людськими (здібність працювати з людьми, вміння взаємодії в колективі), технічними навиками (спеціальні навички і знання, які необхідні для виконання робочих задач, здатність використовувати необхідні методи, технології) [4].

Ґрунтуючись на підході який пропонують А. Нестеров, Г. Бордовський [1], будову моделі можна здійснити в три етапи:

- визначити склад основних базових елементів моделі;
- сформувати загальну структурну схему;
- спроектувати управлінські впливи.

При створенні моделі спеціаліста ми пропонуємо виокремити основні блоки:

- вплив факторів зовнішнього середовища;
- освітня політика ВНЗ щодо підготовки менеджера ЗЕД;
- організація підготовки менеджера, що включає ціль підготовки, принципи підготовки, форми і методи навчання;
- складові професійної підготовки (теоретична та практична підготовка);
- основні якості, якими повинен володіти фахівець (особистісні, індивідуально – психологічні, професійні)

Всі названі блоки, між собою взаємодіють і в результаті на виході ми одержуємо повноцінну модель менеджера ЗЕД. На вході побудови моделі є виділений нами блок професійно орієнтованих дисциплін у ВНЗ, які визначають спеціалізацію майбутніх менеджерів ЗЕД та забезпечують їх професійну підготовку.

Розробка парадигми професійної підготовки менеджера ЗЕД є актуальним завданням сучасної професійної педагогіки. У процесі такої підготовки формується світоглядна концепція спеціаліста, закладаються основи фахового, економічного та логіко-інформаційного мислення, накопичуються необхідні знання, виробляються навички та вміння. Кожен із напрямів підготовки передбачає отримання певної системи знань і вмінь, що досягається через засвоєння предметів відповідного циклу, поєднання, моралі. Спеціаліст повинен вміти аналізувати та діяти спираючись на основні закони та принципи філософії, соціології, етики, естетики, права та ін.. обов'язковою вимогою до менеджера ЗЕД є висока професійна культура.

Професійна культура менеджера ЗЕД розглядається як форма людської діяльності, як найважливіший аспект життєдіяльності особистості, як соціальна діяльність, яка складається з взаємозалежних компонентів. Формами існування професійної культури менеджера ЗЕД є його думки, норми, цінності, символи, які стосуються професійної діяльності й того, що виражає її сутність, відокремлює від культури суспільства в цілому і від інших субкультур. Носіями цих норм і цінностей є професіонали, що мають високий рівень освідченості і кваліфікації.

Український соціолог І. Сабатовська стверджує, що «кваліфікація» використовується часто в різноманітних значеннях, з яких можна виокремити такі:

1. як результат освіти;
2. як рівень відносної рідкості необхідних професійних і особистісних якостей;
3. як визначення рівня відповідальності працівника в процесі праці;
4. як престиж праці [6, с. 135-139].

Таким чином названі чинники виступають не основою розуміння «професійної культури» а основою її формування.

Сьогодні є всі підстави стверджувати що професійна культура менеджера ЗЕД є комплексною системою таких елементів як : професійне мислення, професійне знання, уміння, навички, здатності, професійне зацікавлення, ступінь готовності особистості до конкретного виду діяльності, професійний світогляд, професійна майстерність, адаптованість до професійного середовища, мораль, етика, тощо. А звідси – такі вимоги до спеціаліста:

- розуміння сутності і соціального значення своєї спеціальності;
- слідування етичним і правовим нормам суспільства;
- наявність ідеалів, цінностей, пріоритетів, мотивацій;
- знання законів міжособистісного спілкування і уміння застосовувати їх на практиці;
- здатність приймати рішення й нести за них відповідальність;
- наявність суто людських, гуманних спонукань (почуття справедливості, співчуття, готовність допомогти, любов до родини);
- "невиробничі" резерви особистості – патріотизм, дотримання законів валеології (здорового способу життя);
- уміння створити сприятливий психологічний клімат у колективі, участь у суспільному житті, працездатність та ін.

Узагальнюючи, можна зазначити, що модель спеціаліста ВНЗ включає професійні, психологічні, культурологічні та інші знання; практичні уміння і навички; дидактичні, організаційні, комунікативні здібності; морально-психологічні та індивідуально-психологічні особливості і якості; розвиток інтелектуальних параметрів (мислення, ерудиція, розвинена пам'ять, дотепність, володіння усною та писемною мовами); розвинені професійно спрямовані параметри (любов до людей, відданість професії, відповідальність, обов'язок, чесність, тактовність).

Опановуючи спеціальність, студенти вивчають низку гуманітарних дисциплін (історія України, філософія, релігієзнавство, іноземна мова, політологія, соціологія та ін.), а також економічні й менеджерські дисципліни, зокрема мікроекономіку, макроекономіку, фінанси, статистику, міжнародну економіку, управління кадрами, стратегічне управління, методи прийняття управлінських рішень, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства, міжнародне економічне право, міжнародний менеджмент, інформаційні технології в міжнародному менеджменті та ін.

На думку Л. Лук'янової [2], підходи до вдосконалення навчально – програмної документації мають ґрунтуватися на основі дотримання принципів гнучкості, мобільності і принципу наскрізної професіоналізації. Виходячи з цього, процес підготовки менеджерів ЗЕД повинен бути послідовним, збалансованим і узгодженим з усіма навчальними програмами.

Проведений аналіз навчальних програм по підготовці менеджерів ЗЕД, дозволив виділити наступне. Всі орієнтовані дисципліни включають нормативну та варіативну частину. До нормативної частини відносять:

1. цикл соціально – гуманітарної підготовки: філософія, історія України, психологія, соціологія, іноземна мова та ін..

2. цикл фундаментальної, природничо – наукової та загальноекономічної підготовки: вища і прикладна математика, статистика, економічна теорія та ін.

3. цикл професійної та практичної підготовки: міжнародний маркетинг, стратегічний менеджмент, міжнародні кредитно – розрахункові операції, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, менеджмент і адміністрування, державне та регіональне управління, менеджмент, операційний менеджмент, управління персоналом, самоменеджмент, управління інноваціями, стратегічне управління, адміністративний менеджмент, економіка і фінанси підприємства, міжнародні економічні відносини, маркетинг, облік та аудит, логістика та ін..

До варіативної частини відносять дисципліни:

1. цикл соціально гуманітарної підготовки: фізичне виховання.

2. цикл фундаментальної, природничо – наукової та загальноекономічної підготовки: основи наукових досліджень, економетрія, теорія економічного аналізу, економічна теорія та ін..

3. цикл професійної та практичної підготовки: вступ до фаху, контролінг, економіка і аналіз ЗЕД підприємства, інформаційні системи в менеджменті, правознавство та ін..

Всі перераховані дисципліни формують у менеджера низьку професійних знань, але проведений нами аналіз, показав що у списках рекомендованої літературі студентам з дисциплін переважають російські видання. Існуючі нині нечисленні вітчизняні підручники та посібники не відображають повною мірою технологію формування професійної культури та більше стосуються на отримання спеціалістом професійних знань. Принципи відбору та структурування змісту підручників цієї проблемі теж практично не досліджувалися у вітчизняній педагогічній науці.

Тому проблеми дидактичних принципів створення навчальних матеріалів які формують професійну культуру менеджерів ЗЕД потребують наукового дослідження. В подальшому автор ставить собі за мету дослідити цю проблему та розробити пропозиції щодо створення спецкурсу «Професійна культура менеджера зовнішньоекономічної діяльності», на основі визначених дидактичних підходів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бордовский Г. А. Управление качеством образовательного процесса : / Бордовский Г. А., Нестеров А.А, Трапицин С.Ю. – СПб. : Изд – во РГПУ им.Герцена, 2001. – 359 с.
2. Лукьянова ЛГ. Освіта в туризмі : навч. Метод. Посіб. / Л. Г Лукьянова. – К. : Вища школа, 2008. – 719с.
3. Маркова А. К. Психология профессионализма. М., 1996
4. Наука управлять: з історії менеджменту// управление персоналом. – 2001. – №8. – с.11 -21
5. Поспелов Г. С. Процедуры и алгоритмы формирования комплексных программ / Г.С .Поспелов. – М., 1985 – 424 с.)
6. Сабатовская И. С. профессиональная культура специалиста: содержание и проблемы реализации/ И.С. Сабатовская// Грани. -2002.- №1. – С.135-139.)
7. Савельев А. Я. Модель формирования специалиста с высшим образованием на современном этапе / Савельев А.Я., Семушкина Л.Г., Кагерманьян В.С. – М. : НИИВО, 2005. – 72с.
8. Терехов П. П. Формирование педагогической компетентности специалиста социокультурной сферы /П.П.Терехов // Педагогика . – 2003.- №1. – С. 74 -81
9. Управление организацией: Энциклопедический словарь. – М., 2001.- 822 с.
10. Философский энциклопедический словарь. – М. : Инфо – М. – 576 с.

СТАНОВЛЕННЯ ШКІЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Наталя ПАСІЧНИК (Кіровоград)

У статті подається загальна характеристика сучасного стану економічної освіти в системі загальної середньої освіти та аналізуються кадрові та методичні проблеми розвитку системи шкільної економічної освіти.

В статтє характеризується сoвременний етап економічного образования в системі общего среднего образования и анализируются кадровые и методические проблемы развития системы школьного экономического образования.

Ключові слова: економічна освіта, неперервна економічна освіта, економічне виховання, економічна культура, економічна компетентність.

Як свідчить історичний досвід, економічна освіта та економічне виховання виконують роль прискорювача розвитку економіки, тому кожне суспільство для забезпечення стабільних темпів економічного зростання повинно постійно дбати про економічну компетентність своїх громадян, насамперед, молоді. Перехід України до ринкової економіки зумовив необхідність переорієнтації і поглиблення економічної підготовки особистості. У розв'язанні цієї проблеми особливе місце належить загальноосвітній школі, адже формування у молоді